

INHOUD

BIJ DE OMSLAGFOTO

Everard H. van Kan (Ed voor zijn vrienden) heeft een nieuw geesteskind. On Board Television, Your Channel in the Sky heet het en de voormalige ster-verslaggever van TROS Aktua verschijnt er sinds kort mee op het gesloten televisiecircuit van de vliegtuigen van Martinair. Na eerst in Amerika zo'n gesloten net (The Welcome Channel) op poten te hebben gezet, speciaal voor het geven van informatie aan mensen die in grote hotels verblijven, zag Van Kan het veel grotere gat in de markt: de luchtvaart. In samenwerking met zijn vriend Wibo van de Linde van de AVRO kwam een videoprogramma tot stand voor Martinair met de naam 'De AVRO vliegt met u mee'. Behalve deze activiteit brengt de kersverse onderneming van Van Kan sinds kort een informatief programma op de transatlantische vluchten van Martinair. Entertainment, nieuw en ook commercials. 'Als je in een vliegtuig zit krijg je een nieuwsshow te zien van wat er die dag allemaal is gebeurd en dat is een unieke zaak. Een zuiver internationaal opgezette zaak'. Het is de bedoeling dat het netwerk, dat commercieel heel interessant is, het grootste van de wereld gaat worden. En voor Van Kan hoeft dat net niet beperkt te blijven tot de luchtvaart. De AVRO vaart met u mee klinkt ook leuk...

Tijdingen

8

De commerciële TV vliegt mee 10

In samenwerking met de AVRO maakt oud-TROS-verslaggever Ed van Kan nieuwsprogramma's voor vertoning aan boord van vliegtuigen. Onder het motto 'On Board Television, Your Channel in The Sky' worden de luchtreizigers vergast op nieuws, sport en amusement, gepresenteerd door coryfeeën als Hans van der Togt, Ria Bremer en Ruud ter Weijden. En natuurlijk is er reclame, zoals van de Amsterdamse diamantair Van Moppes en van de credit card-organisaties. Van Kan: '...de revenuen zijn ook gigantisch!'

Drie jaar RWF-ervaring bij Brabantia

18

De Ready Work Factor (RWF), een ontwikkeling uit de VS en Japan, krijgt ook in Nederlandse productiebedrijven vaste voet aan de grond. Kern van de methode is, dat een produktiemedewerker een taakstelling krijgt die zowel motiverend werkt als het produktieniveau beter beheersbaar maakt. Brabantia heeft er mee geëxperimenteerd.

Boeken

21

Drs. ir. Heino Ufkes bespreekt een aantal boeken die in de 'computercultuur' thuishoren.

Arbeidsvoorwaarden en interim-management

22

De kennis van het arbeidsvoorwaardenstelsel is bij menig (startend) ondernemer onderontwikkeld. Maar amateurs op dit gebied komen zichzelf vroeger of later tegen, en dan kan een poosje interim-management, te voeren door iemand die gewend is orde op zaken te stellen, een uitkomst zijn.

Dan liever de lucht in: motorzweefvliegen

24

In tegenstelling tot Van Speyk, die op explosieve wijze het luchtruim koos, gaat manager K. van Roon liever op een meer beheerste manier de lucht in. Leiding geven is zijn baan, motorzweefvliegen zijn hobby. De motor dient slechts voor het opstijgen; verder wordt er gezweefd, want daarin zit de uitdaging. 'Als je het verprutst moet je met een zweefvliegtuig een goed weiland met weinig koeien en weinig prikkeldraad uitzoeken. Met een motorzweefvliegtuig druk je op de knop.' Aldus Van Roon.

Doodsoorzaken van een onderneming

28

Er zijn heel wat manieren waarop een onderneming aan een al dan niet voortijdig einde kan komen. De Vlaamse hoogleraar Stefaan Cambien, met een leerstoel te Lille, heeft uit pure waarneming een aantal doodsoorzaken van een onderneming geïnventariseerd. Zo kunnen starters worden getroffen door 'kindersterfte', terwijl gevestigde ondernemingen aan seniliteit ten onder kunnen gaan. Maar er zit een herkenbare lijn in, die wordt verklaard door de 'constanten van Cambien'.

Ondernemerscentrum Den Haag 34

Eén van de nieuwste creaties van Job Creation is het Mouton Centrum in Den Haag, waaraan de gemeente en Aegon hebben meegewerkt. Dit ondernemerscentrum, dat volgens de plannen binnen een paar jaar 150 banen kan gaan opleveren, geldt als een kweekvijver voor jonge ondernemers.

Boeken

1985 Mei

40

Drs. ir. Aldert Dreimuller bespreekt literatuur over kantoren: '...diep duiken in het boek van Wentink en Zanders en het geleerde volledig toepassen in de eigen organisatie zal onherroepelijk leiden tot brokken'. Over de actie op het kantorenfront. En: 'Uitgaande van een hoge economische groei (5,5%) en een stijgend ruimtegebruik per arbeidsplaats wordt verwacht dat de huidige leegstand, gecombineerd met de in aanbouw zijnde kantoren, in de vraag naar kantooruimte tot 1990 kan voorzien'. Uit een ABP-rapport.

Microlyse '85 — hoe personal wordt de computer?

44

Uit de eerste resultaten van een onderzoek dat tijdens de

1985/Mei

Boeken

Kantoren in de markt

In de beperking toont zich de meester. Ingelijst boven het bed kan deze spreuk vele auteurs van dienst zijn. Zo ook Wentink en Zanders.

Hun publikatie 'Kantoren in actie' bestaat eigenlijk uit twee boeken. Eén goed en één slecht boek, of omgekeerd. Dat is afhankelijk van uw interesse. De auteurs hebben namelijk alles wat ze over kantoorautomatisering en kantoororganisatie weten tussen twee harde kaften gestopt en voor f 75,- in de boekhandel te koop aangeboden. Dat is in tweeërlei opzicht veel. Het is ook jammer. Iemand die geïnteresseerd is in de resultaten van het onderzoek dat ten grondslag ligt aan de publikatie, zal zich eerst door bijna 150 bladzijden voor hem gortdroge stof heen moeten bijten. Het betreft weliswaar een gedegen wetenschappelijk verantwoord verhaal, maar het is voor de praktisch ingestelde lezer niet om door te komen. Bovendien wordt de argeloze lezer er niet voor gewaarschuwd. Hij kan niet direct naar het voor hem belangrijke deel van het boek doorbladeren. Het boek begint gewoon en alleen een helderziende weet waar de auteurs op uit zijn. Dat neemt overigens niet weg dat dit deel van het boek voor studiedoeleinden zeer geschikt is. Bekende namen als Taylor, Mayo, Maslov en Herzberg en stromingen als het Scientific Management en de 'Human Relations'-benadering worden in verband gebracht met de organisatorische ontwikkelingen in de kantoren-branchen. Voor nieuwkomers op dit gebied zeer informatief. Het boek geeft op verschillende plaatsen een cijfermatig beeld van de groei van de kantoren, in termen van het aantal mensen die er werken, de hoeveelheid informatie die ver- en bewerkt wordt, de kwaliteit van het werk en de technische ontwikkelingen. Het tweede deel van het boek geeft gedetailleerde informatie over deze ontwikkelingen, waarbij de nadruk ligt op de automatisering. Aan bod komen de effecten van kantoorautomatisering op de arbeid, de structuur van de kantoor-

organisatie, het management en de vereiste kwalificaties en scholing. Dat alles naar aanleiding van de resultaten van de enquêtes die gehouden zijn onder 170 werknemers van een zevental bedrijven. Als voornaamste conclusies kunnen we hier aanhalen dat de verwachte veranderingen door automatisering niet of nauwelijks worden ondervonden. Aan de positieve zijde van de balans wordt genoemd dat de technologie de mogelijkheid geeft nieuwe kennis op te doen. Automatisering biedt ontplooiingskansen.

Ten slotte een belangrijke waarschuwing uit het boek. Een flexibele technologie, zoals de micro-elektronica,

biedt de mogelijkheid deze exact op maat te kneden en zo in te passen in de organisatie. Niet de flexibiliteit van de nieuwe technologische systemen is dan het uitgangspunt, maar de reglementering en de beheersing van de organisatie. De deur naar bureaucratie staat dan volledig open.

Het hoge woord is eruit: bureaucratie. En daarmee zijn we aangeland bij de trends van deze tijd. Deregulering, privatisering, ontstaving, innovatie, nonsens en meer van dat soort onzin. De angst voor de bureaucratie is een belangrijke motor achter reorganisaties, zowel bij de overheid als in het bedrijfsleven. Die angst is echter een slechte raadgever, want op zich zijn regels niet slecht. Alleen een verkeerd gebruik, of het overschatten van de mogelijkheden van een systeem, leidt tot slechte resultaten. Bijvoorbeeld,

diep duiken in het boek van Wentink en Zanders en het geleerde volledig toepassen in de eigen organisatie, zal onherroepelijk leiden tot brokken. Want het is maar de vraag of de organisatie een snelle verandering aan kan. De veranderingsvoorstellen kunnen wel goed zijn, maar worden niet bekwaam genoeg geïntroduceerd, en ga zo maar door. We kunnen dit vergelijken met een coureur in een Lelijke Eend, of een 75+'er in een Porsche. Beiden komen niet ver.

Dit verschijnsel heeft te maken met de Wet van de Bestuurlijke Drukke, zoals deze instructief en zeer lezenswaardig is uiteengezet door De Leeuw in een gelijknamig boekje van goed 90 bladzijden. Hij gaat in op het verband tussen bestuurlijke inspanning en bestuurlijk effect. De Leeuw toont met goed gekozen voorbeelden aan dat in veel gevallen de stelling opgaat dat meer bestuurlijke inspanning niet leidt tot een evenredig positief effect. We nemen de kantoorautomatisering als voorbeeld.

In een poging om overschrijdingen van projectkosten te bestrijden, wordt de projectbewaking op de computer gezet. Die computer spuugt diverse output-vellen uit, waarop tientallen getallen staan. Ze worden over het hele kantoor verspreid, maar slechts weinigen kunnen de overzichten echt lezen. Reden: er staat geen uitleg bij, bovendien verandert de opzet regelmatig (meneer, het betreft nog een proef). Slechts weinigen begrijpen de overzichten. De actuele stand is na verloop van tijd ook niet meer te achterhalen, want het systeem wordt niet meer door iedereen adequaat gevoed. De motivatie ontbreekt. Het uiteindelijk gevolg is dat het nieuwe systeem alleen werk voor de administratie oplevert en slechts achteraf een overzicht biedt van de... overschrijdingen.

Terug naar de kantorenbranche. Het boek over kantoren van de uitgeverij Kluwer komt bepaald niet op een verkeerd moment. Die branche is namelijk sterk in beweging.

Bij de kantoren kunnen we een wijziging van de eisen aan kantoorpanden waarnemen. Allereerst zien we een verschuiving van het grote kantoor naar het kantoor met een duidelijke eigen identiteit. In de tweede plaats is het beheersen van de exploitatiekosten (verwarming, verlichting en onderhoud) een belangrijk onderwerp geworden. De toepassing van air-conditioning is lager dan verwacht en de vraag naar de zogenaamde 'low-budget-kantoren' neemt toe. Ook de loka-

tie is een belangrijk item geworden in het wensenpakket van de gebruiker. De afgelopen jaren zijn gekenmerkt door de bouw van zeer veel kantoren. Dit is een van de redenen waarom we op dit moment een grote leegstand in deze gebouwensector kennen. Een tweede verklarende factor voor deze leegstand is het dalend aantal kantoorarbeidsplaatsen. De derde verklaring is gelegen in het feit dat het aantal m² per arbeidsplaats, dat nu op ongeveer 25 ligt, niet zal stijgen naar 35 m², maar juist zal gaan afnemen tot ongeveer 20 m².

Het betreft hier een van de resultaten van de eind 1984 afgeronde studie, welke in opdracht van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds is uitgevoerd. Deze daling wordt beargumenteerd, door te wijzen op het niet stijgen van de lonen. De uitgaven van het kantoor worden daardoor relatief een belangrijkere uitgavenpost en zijn dan interessanter als bezuinigungsobject. Verder wordt door het werken in deeltijd, door twee werknemers van iets meer dan één werkplek gebruik gemaakt. Dit houdt een relatieve besparing in per arbeidsplaats. Het effect van de automatisering op het gemiddeld aantal m²-gebruik, wordt echter nihil geacht.

In het hiervoor genoemde ABP-onderzoek wordt de toekomst voor de kantorenmarkt zeer nauwkeurig beschreven. Uitgaande van een hoge economische groei (5,5%) en een stijgend ruimtegebruik per arbeidsplaats, wordt verwacht dat de huidige leegstand, gecombineerd met de in aanbouw zijnde

kantoren, in de vraag naar kantoorruimte tot 1990 kan voorzien. Worden de berekeningen echter gebaseerd op een lage economische groei (2,5%) en een dalend ruimtegebruik, dan is er sprake van een verwachte leegstand van bijna twee miljoen m² in de goede kantorengebieden (Den Haag, Amsterdam en dergelijke). Voor heel Nederland ligt dat aantal nog hoger. Rekenend met stichtingskosten van duizend gulden per m², houdt dit in dat ruim twee miljard aan investeringen niet productief zijn.

Het voorgaande poogt een indruk te geven van de importantie van het ABP-onderzoek. Dat is belangrijk want van het rapport is alleen een beknopte samenvatting te verkrijgen. Het eigenlijke rapport is geheim en niet te koop. Dat nu is eeuwig zonde.

We hebben in de afgelopen jaren kunnen zien dat er vele duizenden m² kantoorruimte gebouwd zijn, terwijl daar geen behoefte aan bestond. Voor de BV Nederland is dat pure kapitaalvernietiging. Een vorm van kapitaalvernietiging die door onbekendheid met de markt (bij bouwondernemers) gewoon doorgaat. Het publiceren van de gegevens zou enige verandering kunnen brengen. Een semi-overheidsinstelling als het ABP zou hier het eigenbelang (als belegger) iets minder zwaar moeten laten gelden dan het algemeen belang. Overigens daalt de waarde van alle kantoorgebouwen als er een structureel overschot is aan kantoren. Publicatie van het rapport is daarmee indirect ook in het belang van het ABP.

Auteurs : T. Wentink en H. Zanders
 Titel : Kantoren in actie
 Uitgever : Kluwer
 Prijs : f 75,-
 Uitvoering : gebonden 325 blz.
 ISBN 90 267 0968 4

Auteur : Prof.dr.ir. A.C.J. de Leeuw
 Titel : De wet van de bestuurlijke drukke
 Uitgever : Van Gorcum
 Prijs : f 20,-
 Uitvoering : 92 blz.
 ISBN 90 232 2083 8

Auteurs : Knapper & McAlley, SEO, ILBO
 Titel : De kantorenmarkt in Nederland. Een onderzoek uitgevoerd in opdracht van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds
 Uitgever : Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds